Πόσο «πραγματική» είναι η πανδημία; Covid-19, κράτος «έκτακτης ανάγκης» και Αριστερά

του **Πάνου Κοσμά**

Πόσο «πραγματική» είναι η πανδημία της covid-19; Το ερώτημα έχει τεθεί κατά κύριο λόγο από τους φορείς ανορθολογικών θεωριών («ψεκασμένους»), αλλά διαχέεται και επηρεάζει επίσης ανθρώπους που θα τους κατατάσσαμε στον «προοδευτικό χώρο», ακόμη και στην Αριστερά και τον αναρχισμό. Βεβαίως, έχει τεθεί με πολύ διαφορετικούς όρους: οι οπαδοί ανορθολογικών θεωριών διατείνονται ότι η πανδημία είτε είναι στο σύνολό της κατασκευή («κοροϊδοϊός») είτε, ακόμη χειρότερα, προκλήθηκε εσκεμμένα (ο κορωνοϊός κατασκευάστηκε σε κρατικά εργαστήρια και διέρρευσε βάσει σχεδίου)˙1 σε κόσμο της Αριστεράς και του αναρχικού χώρου είναι αρκετά διαδεδομένη η αίσθηση ότι η πανδημία έχει επιμελημένα και προσχεδιασμένα διογκωθεί και δραματοποιηθεί, ώστε να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις για την επιβολή κράτους «έκτακτης ανάγκης» ή και να ευνοηθεί μια δυναμική οικονομική ανάκαμψη στο έδαφος της θρυλούμενης «νέας ψηφιακής επανάστασης».

Υπάρχουν, τέλος, και εκείνοι που εκπροσωπούν μια επιστημονικοφανή εκδοχή της άποψης περί εσκεμμένης δραματοποίησης μιας «απλής» επιδημίας ώστε να εφαρμοστεί το «δόγμα του σοκ».2

«Ύποπτη δραματοποίηση» και αξιολόγηση κόστους

1. Γιατί μια πανδημία που δεν έχει φονικότητα μεγαλύτερη από ασθένειες όπως ο καρκίνος, η στεφανιαία νόσος, το σάκχαρο κ.λπ. -και πολύ περισσότερο από το σύνολο αυτών- αναγορεύτηκε

από τις κυβερνήσεις, τον ΠΟΥ και τα αστικά μίντια σε απειλή κατά της ανθρωπότητας; Δεν είναι εσκεμμένη μια τέτοια δραματοποίηση και δεν ενέχει δόλο;

Θα ήταν βέβαια ασύγγνωστη αφέλεια να μεμφθούμε τον καπιταλισμό για… επιλεκτική ευαισθησία στην περίπτωση της covid-19. Ο ανθρώπινος πόνος ή και ο θάνατος δεν συγκαταλέγονται σε αυτά που θα κάνουν τις κυβερνήσεις του και τους θεσμούς του να υποστούν συγκινησιακό σοκ. Δύο τινά λοιπόν μπορεί να συμβαίνουν: Είτε πράγματι «κάτι άλλο έχουν στο μυαλό τους» είτε κάποιο μη αποδεκτό κόστος φοβούνται. Οφείλουμε τουλάχιστον να εξετάσουμε τη δεύτερη περίπτωση. Σοβαρά και με επιστημονικούς όρους. Με επιστημονικούς όρους, σημαίνει για παράδειγμα, να μην κηρύξουμε άχρηστα τα… μαθηματικά υπέρ μιας «εμπειρικής» γνώσης» του συρμού – και του ποδαριού. Ο ρυθμός εξάπλωσης της πανδημίας είναι εντελώς κρίσιμος – και προϋποθέτει γνώση των μαθηματικών! Η «εμπειρική γνώση» ενάντια στα μαθηματικά, την ιατρική κ.λπ. είναι ανορθολογισμός· αυτό το μάθημα ήταν από τα οφέλη της πανδημίας σε μια εποχή που ο αντιδραστικός ανορθολογισμός επανέρχεται με αξιώσεις στο ιστορικό προσκήνιο με σημαιοφόρο την ακροδεξιά και τους φασίστες, και είναι ανεπίτρεπτο να το πετάμε στα σκουπίδια.3

Ποιο είναι το μη αποδεκτό κόστος που φόβισε τις κυβερνήσεις και τους καπιταλιστικούς οργανισμούς; Ότι χωρίς «δραματικά» μέτρα κοινωνικής αποστασιοποίησης θα κατέρρεαν τα συστήματα υγείας και θα δεχόταν βαρύ πλήγμα η ήδη τραυματισμένη πολιτική ηγεμονία των αρχουσών τάξεων· ότι θα δημιουργούνταν καταστάσεις κοινωνικής κατάρρευσης που θα έπλητταν βαρέως το αίσθημα ασφάλειας και το κύρος αυτών που τη διακηρύσσουν και υποτίθεται ότι την εξασφαλίζουν, άρα και τη δυνατότητά τους να κυβερνούν· ότι αν δεν εφαρμοζόταν ένα σχέδιο για την αντιμετώπιση της πανδημίας, θα υπήρχαν μεγάλα ρήγματα στο αστικό στρατόπεδο που θα ενέτειναν την κρίση ηγεμονίας και κυβερνησιμότητας·4 ότι, υπ’ αυτές τις συνθήκες, δεν θα αποφευγόταν καν το βαρύ οικονομικό κόστος.

Ήταν υπερβολικοί αυτοί τους οι φόβοι; Τον Μάρτιο του 2020

υπήρχαν πολλά που οι κρατικοί ιθύνοντες και οι λοιμωξιολόγοι σύμβουλοί τους δεν γνώριζαν για την πανδημία. Γνώριζαν όμως κάτι, και ήταν αρκετό: ότι είναι υπερμεταδοτική και ότι σκοτώνει. Έκτοτε, έχοντας μάθει όσα έμαθαν μέχρι και το φθινόπωρο, δεν ήταν έτοιμοι να παραγνωρίσουν τις συνέπειες της υπερμεταδοτικότητας και του φονικού χαρακτήρα του ιού, και προχώρησαν σε δεύτερο κύκλο lockdown διεθνώς παρότι το «ξόρκιζαν» σε όλους τους τόνους στο διάστημα ύστερα από τη λήξη του πρώτου. Οι εξελίξεις στην Ελλάδα δικαιώνουν τους φόβους τους: Ύστερα από 5 βδομάδες γενικού lockdown, ο αριθμός των διασωληνωμένων δεν έχει πέσει ακόμη κάτω από 450 ενώ στην αιχμή του δεύτερου κύματος είχε φτάσει πάνω από 600 ξεκινώντας από μερικές δεκάδες έναν μήνα πριν!

Στο σημείο αυτό, μια απλή λογική άσκηση μπορεί να τα ξεκαθαρίσει όλα: Χωρίς δραστικό περιορισμό του κοινωνικού συγχρωτισμού, ο αριθμός των διασωληνωμένων θα μπορούσε κάλλιστα να ξεπεράσει -και μάλιστα κατά πολύ- τους 1.000. Οι νεκροί ξεπέρασαν σε ημερήσια βάση τους 100 στο δεύτερο κύμα της πανδημίας, και ο αριθμός αυτός θα μπορούσε να διπλασιαστεί επίσης. Ας μη μιλήσουμε για ακόμη χειρότερα ενδεχόμενα – αυτά αρκούν. Μπορούμε να φανταστούμε τις συνέπειες, κοινωνικές και πολιτικές, από τη βέβαιη κατάρρευση του συστήματος δημόσιας υγείας; μπορούμε να φανταστούμε ποια θα ήταν η θέση της κυβέρνησης με 1.000 διασωληνωμένους και 200 νεκρούς κάθε μέρα και το σύστημα υγείας να καταρρέει αν δεν προσποιούνταν έστω ότι παίρνει «όλα τα αναγκαία μέτρα»;

Για να ξαναγυρίσουμε στο ερώτημά μας, υπάρχει μια μεγάλη διαφορά μεταξύ των χρόνιων παθήσεων (καρκίνος, διαβήτης, στεφανιαία νόσος κ.λπ.) από τις ιογενείς πανδημίες τύπου Covid-19: Οι πρώτες απειλούν μόνο τους φορείς τους, οι δεύτερες απειλούν τις αντοχές του συστήματος υγείας και το κύρος των κυβερνήσεων και των αρχουσών τάξεων και άρα την κυβερνησιμότητα του συστήματος.

2. Αφού η πανδημία είναι φονική σχεδόν αποκλειστικά για άτομα μεγάλης ηλικίας και με βαριά υποκείμενα νοσήματα, τι

χρειάζονται τα μέτρα περιορισμού της διάδοσης που βάζουν στον «γύψο» όλη την κοινωνία; Γιατί να μη ληφθούν μέτρα καραντίνας μόνο για τις ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού;

Αυτή πρέπει λοιπόν να είναι η πρόταση της Αριστεράς; Αυστηρή καραντίνα για όλους τους ηλικιωμένους (πάνω από 65 ετών για παράδειγμα;) και τους έχοντες «υποκείμενα νοσήματα», και όλοι οι άλλοι… ελεύθεροι; Να δημιουργηθούν συνθήκες υπερμετάδοσης του ιού στις ηλικίες κάτω των 65 (δηλαδή «ανοσία αγέλης» για τους κάτω των 65) και να δημιουργηθεί «υγειονομική ζώνη» για τις ευάλωτες κατηγορίες; Και όσοι/ες θα συνέδραμαν τις ευάλωτες κατηγορίες; Κι αυτοί σε καραντίνα;

Κατ’ αρχάς θα πρέπει να γνωρίζουμε ότι όλοι αυτοί μετριούνται σε μερικά εκατομμύρια (το σχέδιο για τους εμβολιασμούς προβλέπει την ολοκλήρωση του εμβολιασμού των ευάλωτων κατηγοριών στις αρχές καλοκαιριού και τις υπολογίζει ότι αριθμούν πάνω από 3 εκατ. ανθρώπους). Αλλά ας αφήσουμε αυτούς και ας σκεφτούμε τι θα γινόταν με τους άλλους. Ό όσοι/ες κάτω των 65 νοσούσαν και δεν είχαν υποκείμενα νοσήματα, δεν θα έπρεπε να μπουν σε καραντίνα; Και όταν αυτό συνέβαινε -και θα συνέβαινε με μαθηματική βεβαιότητα χωρίς περιοριστικά μέτρα- με την πλειονότητα του πληθυσμού, αντιλαμβάνεται κανείς το μέγεθος του οικονομικού πλήγματος;
Πάνω απ’ όλα: αντιλαμβάνεται κανείς το αξιακό σύστημα στο οποίο εγγράφεται η «απόλυτη» καραντίνα για τους γέροντες και τις ευάλωτες κατηγορίες όταν όλοι οι υπόλοιποι θα απολάμβαναν μια «ελευθερία» συνώνυμη με την κοινωνική αναλγησία;

Η πανδημία αποκάλυψε την καπιταλιστική βαρβαρότητα με τις «κοινωνικές χωματερές» που συνιστούν οι κατ’ ευφημισμόν «οίκοι ευγηρίας»· αποκάλυψε ότι στον νεοφιλελεύθερο καπιταλισμό «σκοτώνουν τα’ άλογα όταν γεράσουν»· ότι η πυρηνική οικογένεια είναι ανίκανη να υποκαταστήσει το κοινωνικό κράτος -που καταρρέει- στη φροντίδα των ηλικιωμένων. Κι αντί η Αριστερά να αρπάξει αυτή την ευκαιρία για να προτείνει έναν τρόπο αντιμετώπισης της πανδημίας σύμφωνο με το αξιακό της σύστημα της κοινωνικής αλληλεγγύης, θα «έπρεπε» να προτείνει λύσεις

αντιμετώπισης των γερόντων και των ευάλωτων ομάδων σαν… λεπρών ενώ όλοι οι άλλοι θα απολάμβαναν την… ελευθερία τους;

3. Γιατί οι στατιστικολόγοι του συστήματος καταγράφουν σαν θανάτους από κορωνοϊό θανάτους που οφείλονται στα βαριά υποκείμενα νοσήματα για τους οποίους ο κορωνοϊός ευθύνεται «απλώς» επειδή δίνει την «τελική ώθηση»; Δεν θα μπορούσε αυτή την «τελική ώθηση» να δώσει οποιοδήποτε γεγονός ή άλλη ασθένεια; Δεν είναι ύποπτο ότι ο ΠΟΥ επέτρεψε στις σχετικές στατιστικές να καταμετρώνται σαν θάνατοι από κορωνοϊό θάνατοι που οφείλονται στην πραγματικότητα σε άλλα, προϋπάρχοντα νοσήματα;

Στην πιο χυδαία του εκδοχή αυτό το ερώτημα τίθεται ως εξής: Αφού οι γέροι και οι ευάλωτοι δεν έχουν πολλή ζωή μπροστά τους, αφού λιγότερο ή περισσότερο σύντομα θα πεθάνουν, γιατί να μπει όλη η κοινωνία στον «γύψο» γι’ αυτούς; Όσο εκλεπτυσμένα και αν διατυπώσεις το ερώτημα, η ουσία παραμένει η ίδια. Ένας τέτοιος αμοραλισμός είναι σύμφωνος με τα «ιδεώδη» της νεοφιλελεύθερης ευγονικής και ακόμη πιο σύμφωνος με τη φασιστική θεωρία του Καιάδα, αλλά είναι αδιανόητο να συνδέεται με την Αριστερά!

Επανερχόμενοι στον στατιστικό χαρακτήρα του ερωτήματος, είναι προφανές ότι έχει ελάχιστη αν όχι μηδαμινή ουσιαστική και πρακτική αξία. Πολλές ασθένειες μπορούν να σκοτώνουν κάποιον/α που έχει ήδη σοβαρά προβλήματα υγείας. Πόσο νόημα όμως έχει να συζητάμε, για παράδειγμα, πώς θα καταγραφεί στατιστικά ο θάνατος κάποιου που έχει υποσκαμμένη υγεία επειδή είναι χρόνια διαβητικός και πέθανε από επιδημία γρίπης; Το ζήτημα είναι να αναβαθμίσουμε την επικινδυνότητα των φονικών χρόνιων νοσημάτων για να υποβαθμίσουμε την επικινδυνότητα αυτού που σκοτώνει τώρα;
Οι νεοφιλελεύθεροι ιθύνοντες δεν θα είχαν πρόβλημα με μια τέτοια στατιστική θεώρηση, αλλά δυστυχώς γι’ αυτούς ο αριθμός των διασωληνωμένων και των νεκρών «εδώ και τώρα» είναι μια στατιστική που δεν μπορούν να παραγνωρίσουν. Πόσο Αριστερά θα

ήταν αυτή που θα… συνιστούσε στους νεοφιλελεύθερους να παραγνωρίσουν τη στατιστική του θανάτου στο σήμερα στο όνομα της στατιστικής που σκοτώνει… μεσοπρόθεσμα; Που θα κατήγγελλε τις κυβερνήσεις ότι «δραματοποιούν» τους εδώ και τώρα θανάτους για να υποβαθμίσουν τη σημασία των… μελλοντικώς προδιαγεγραμμένων;

Από την άποψη του στοιχειώδους ανθρωπισμού, το ερώτημα είναι: Γιατί να πεθάνουν άνθρωποι που θα μπορούσαν να ζήσουν έστω και μία μέρα παραπάνω εξαιτίας της απροθυμίας/ανικανότητας του καπιταλισμού να προστατέψει τις ζωές τους; Αυτό θα μπορούσε να είναι αναγκαία επιλογή μόνο με μια λογική αξιολόγησης κόστους: για να αποφευχθεί ένα ακόμη μεγαλύτερο κόστος που αλλιώς θα είναι αναπόφευκτο. Σε αυτό ακριβώς το σημείο έρχεται η σειρά του επόμενου ερωτήματος.

4. Στο πλαίσιο αξιολόγησης του συνολικού κοινωνικού κόστους από την πανδημία, δεν είναι παράλογο, επομένως και ύποπτο, να αξιολογείται το κόστος σε ανθρώπινες ζωές από την πανδημία σημαντικότερο από τα παράπλευρα και μακροπρόθεσμων συνεπειών κόστη της αύξησης της νοσηρότητας εξαιτίας της λιτότητας και της ανεργίας που πυροδοτεί η οικονομική κρίση εξαιτίας του lockdown αλλά και εξαιτίας της μετατροπής του συστήματος υγείας σε «υγειονομική ΕΚΑΜ» αποκλειστικά για την Covid-19;

Μήπως λοιπόν να αποδεχθούμε το κόστος του να πεθάνουν τώρα κάποιοι/ες που θα πέθαιναν ούτως ή άλλως λιγότερο ή περισσότερο γρήγορα, για να αποφύγουμε σημαντικότερες απώλειες, που στο κάτω-κάτω θα αφορούν όλες τις ηλικίες, ακόμη και τα παιδιά; Είναι αλήθεια ότι στα χρόνια του νεοφιλελεύθερου καπιταλισμού, με τη συστηματική αποδόμηση όχι μόνο του συστήματος δημόσιας υγείας αλλά συνολικά του κοινωνικού κράτους, με όλο και μεγαλύτερο μέρος του κόστους ιατρικών υπηρεσιών να έχει μεταφερθεί σε νοικοκυριά με διαρκώς μειούμενο εισόδημα, το επίπεδο της γενικής νοσηρότητας έχει ανέβει και οι απώλειες ζωών έχουν αυξηθεί. Όμως, τι θα μπορούσε να μας κάνει να πιστέψουμε ότι αυτό θα διορθωνόταν αν

αποδεχόμασταν σαν… εύλογο το κόστος ζωών της πανδημίας; (Με το ερώτημα τι θα μπορούσε να μας κάνει να πιστέψουμε ότι θα αποφευγόταν καν το βαρύ οικονομικό κόστος και οι συνέπειές του, θα ασχοληθούμε σε ξεχωριστό κεφάλαιο).

Θα είχε νόημα να συγκρίνουμε και να επιλέγουμε ανάμεσα σε κόστη μόνο αν αυτά ήταν αναπόφευκτα, δηλαδή αν δεν σχετίζονταν με πολιτικές επιλογές και αποφάσεις· και αν παραγνωρίζαμε ταυτόχρονα ότι αυτές οι επιλογές και αποφάσεις έχουν ταξικό χαρακτήρα.

Η βασικότερη εξ αυτών: οι νεοφιλελεύθερες κυβερνήσεις δεν είναι διατεθειμένες ούτε σε συνθήκες πανδημίας να αλλάξουν πολιτική απέναντι στην υγεία. Δεν θέλουν να ενισχύσουν το δημόσιο σύστημα υγείας, εξακολουθούν να τους προκαλούν αλλεργία οι «μη παραγωγικές», κοινωνικού χαρακτήρα δαπάνες· υιοθετούν τα απολύτως έκτακτα μέτρα και δαπάνες (σε περιπτώσεις όπως η Ελλάδα ούτε καν αυτές) για να περάσει όπως-όπως η «μπόρα» της πανδημίας. Αν ο κίνδυνος κατάρρευσης του συστήματος δημόσιας υγείας (και οι παρεπόμενες πολιτικές και οικονομικές του συνέπειες) ήταν ο ένας μεγάλος τους φόβος, ο άλλος ήταν να μην αμφισβητηθούν οι νεοφιλελεύθερες πολιτικές στην υγεία – με κίνδυνο να ανοίξει ο δρόμος για την αμφισβήτηση των νεοφιλελεύθερων πολιτικών γενικώς.
Μην ξεχνάμε ότι οι κυβερνήσεις δεν έθεσαν μόνο -στην πράξη- το δίλημμα αν «δικαιούται» περίθαλψη ο διαβητικός, ο καρδιοπαθής και ο καρκινοπαθής ή ο πάσχων από covid-19, αλλά αν θα προτιμηθεί για εισαγωγή στη ΜΕΘ ο υπερήλικας ή ο νεότερης ηλικίας πάσχων από covid-19. Η Αριστερά θα πρέπει -όπως και έκανε στη μεγάλη πλειονότητα των οργανωμένων εκφράσεών της- όχι να θέσει σε συγκριτική αξιολόγηση τις ανάγκες περίθαλψης όσων πάσχουν από covid-19 σε αντιδιαστολή με όσους πάσχουν από χρόνια νοσήματα, αλλά να φέρει σε αντιδιαστολή τις ανάγκες περίθαλψης τόσο των μεν όσο και των δε με τις νεοφιλελεύθερες πολιτικές.

Οι οικονομικές συνέπειες και το παραμύθι της «νέας ψηφιακής επανάστασης»

Αν υπάρχει «φόνος», δηλαδή εσκεμμένη αναγωγή της Covid-19 από «απλή» επιδημία σε φονική πανδημία, θα πρέπει να ανακαλύψουμε το κίνητρο. Δύο «ιδέες» κατατίθενται εδώ, ανεξάρτητα ή σε συνδυασμό: Η πρώτη, ότι το κίνητρο είναι να διευκολυνθεί-επιταχυνθεί η μετάβαση στη θρυλούμενη «4η τεχνολογική επανάσταση», άλλως στη «νέα ψηφιακή επανάσταση». Πριν εξετάσουμε αν αυτός ο θρύλος ισχύει, ας εξετάσουμε πρώτα το κόστος. Κάποιος που παίρνει τοις μετρητοίς τα πάνω και κάτω των χρηματιστηριακών αγορών θα μπορούσε να ξεγελαστεί και να παραβλέψει το τεράστιο οικονομικό κόστος του lockdown για τον καπιταλισμό. Ήδη προ της πανδημίας, από το φθινόπωρο του 2016 και ύστερα, μια πυκνή αρθρογραφία στα αστικά διεθνή ΜΜΕ προοιωνιζόταν ένα «νέο 2008» διεκτραγωδώντας τα έκδηλα «υποκείμενα νοσήματα» 5 του νεοφιλελεύθερου μοντέλου συσσώρευσης. Τελικά, το «νέο 2008» πρόλαβε να πυροδοτήσει ο υποτιθέμενα «εξωγενής» παράγοντας της πανδημίας και του εξ αυτής επιβληθέν lockdown.5

Πέρα από την ύφεση, που είναι σημαντικά μεγαλύτερη της ύφεσης του 2009, το lockdown επιδεινώνει δραματικά όλα τα «υποκείμενα νοσήματα» του νεοφιλελεύθερου μοντέλου συσσώρευσης: πρωτοφανής και πέρα από κάθε οικονομική λογική πληθωρισμός στην αποτίμηση ακίνητων αλλά κυρίως κινητών αξιών (μετοχές, ομόλογα), πρωτοφανές και διαρκώς αυξανόμενο χρέος (δημόσιο και ιδιωτικό), διαρκής πτωτική πορεία για ρυθμούς συσσώρευσης του κεφαλαίου, ρυθμούς αύξησης του ΑΕΠ, παραγωγικότητα. Το δημόσιο χρέος θα εκτιναχθεί κατά τουλάχιστον 15 εκατοστιαίες μονάδες διεθνώς, οι κεντρικές τράπεζες αύξησαν τους ισολογισμούς τους σε τρομακτικά επίπεδα (πάνω από 21 τρισ. δολάρια!) για να αποσοβήσουν την οικονομική κατάρρευση, το χρέος των επιχειρήσεων θα αυξηθεί επίσης σημαντικά, ο υπερπληθωρισμός των κινητών αξιών κατακτά νέα ιστορικά υψηλά, οι προβλέψεις για τους ρυθμούς συσσώρευσης του κεφαλαίου, την ανάπτυξη και την παραγωγικότητα μόνο ενθουσιώδεις δεν είναι. Ο καπιταλισμός για δεύτερη φορά σε μία δωδεκαετία αποτυγχάνει να εξασφαλίσει τη θεμελιώδη προϋπόθεση για μια δυναμική έξοδο από την κρίση του νεοφιλελεύθερου μοντέλου συσσώρευσης: μια σαρωτική

εκκαθάριση των αδύναμων, μη παραγωγικών κεφαλαίων. Ο ιδιότυπος νεοφιλελεύθερος «κρατισμός» των κρατικών ενισχύσεων και της διοχέτευσης τρισεκατομμυρίων από τις κεντρικές τράπεζες είναι στην πραγματικότητα μηχανισμός διάσωσης κι όχι εκκαθάρισης αδύναμων κεφαλαίων. Αντί λοιπόν για την προσδοκία δυναμικής εξόδου, ένα από τα αγαπημένα κεντρικά θέματα της αρθρογραφίας των διεθνών ΜΜΕ είναι η παραγωγή νέας γενιάς εταιρειών-«ζόμπι» που κρατιούνται στη ζωή μόνο και μόνο χάρη στις κρατικές ενισχύσεις και, κυρίως, στην πολιτική «ποσοτικής χαλάρωσης» και χαμηλών επιτοκίων των κεντρικών τραπεζών που τους επιτρέπει να εξυπηρετούν το χρέος τους.

Κι όλη αυτή η «εκατόμβη», για τι; Για τη «νέα ψηφιακή επανάσταση»; Σε αυτές τις συνθήκες ο καπιταλισμός έχει μεγάλη ανάγκη από έναν νέο οικονομικό μύθο – η «νέα ψηφιακή επανάσταση» είναι ακριβώς αυτό. Και είναι απλώς παραμύθι χωρίς δράκο. Το πιο «στρατηγικό» ίσως πρόβλημα του νεοφιλελεύθερου μοντέλου συσσώρευσης, η πολύ χαμηλή παραγωγικότητα, που σέρνεται σε ποσοστά λίγο πάνω από το μηδέν, όχι μόνο δεν επιλύεται αλλά παραμένει και εντείνεται. Τι νέο έφερε η τωρινή κρίση στον τομέα αυτόν; Τη μεγάλη αύξηση της κεφαλαιοποίησης των εταιρειών υψηλής τεχνολογίας και τη θεαματική άνοδο του Nasdaq; Αυτό είναι ένα χρηματιστηριακό αλλά όχι ένα τεχνολογικό γεγονός και μάλιστα τέτοιας κλίμακας ώστε να μπορεί να τραβήξει το κάρο του καπιταλισμού από τη λάσπη – και άρα το κίνητρο να είναι τόσο ισχυρό ώστε να δικαιολογεί τον «φόνο». Μήπως η μεγάλη άνοδος στην πώληση υπηρεσιών τηλεδιάσκεψης και γενικώς τηλε-επικοινωνίας; Οι σχετικές τεχνολογίες προϋπήρχαν, και το μόνο που αλλάζει είναι ότι διευρύνεται η χρήση τους. Με το τέλος της πανδημίας θα υπάρξει επάνοδος σε χαμηλότερα επίπεδα – έστω και υψηλότερα σε σχέση με την πριν την πανδημία περίοδο. Η τεχνητή νοημοσύνη και η ρομποτική ακολουθούσαν την πορεία τους ανεξάρτητα από την πανδημία και το πρόβλημα με αυτές δεν είναι η τεχνολογική ωρίμανση αλλά τα όρια στη μαζική υποκατάσταση ζωντανής εργασίας – ένα θέμα που δεν μπορούμε να πραγματευτούμε εδώ, αλλά σαφώς είναι άσχετο με το lockdown. Τι από όλα αυτά μπορεί

να μπει σε μαζική κλίμακα στην παραγωγή ώστε να οδηγήσει σε μαζική υποκατάσταση εργασίας και να επισυμβεί το «θαύμα» μιας έκρηξης της παραγωγικότητας της εργασίας; Βεβαίως, θα ενισχυθεί το e-εμπόριο (προϋπάρχουσα της πανδημίας τάση) και θα επεκταθεί η τηλε-εργασία. Όλα αυτά όμως θα συμβούν σε κλίμακα που κατά κανένα τρόπο δεν τεκμηριώνει τη νέα «μεγάλη αφήγηση» περί ψηφιακής επανάστασης. Το πιθανότερο είναι πραγματικά αξιόλογες συνέπειες να δούμε στις πολιτικές «ελέγχου του πλήθους» ή υποκατάστασης υπηρεσιών του Δημοσίου από τηλε-υπηρεσίες, κυρίως στην εκπαίδευση.
Αντί για φόνο», λοιπόν, μάλλον θα πρέπει να μιλάμε για «χαρακίρι». Αντί για «δράκο», απλώς ένα παραμύθι σε συνθήκες που οι άρχουσες τάξεις δεν μπορούν να «πουλήσουν» πραγματικές προοπτικές δυναμικής εξόδου από την κρίση.

Το κράτος «έκτακτης ανάγκης»: μια πανδημία «κατασκευασμένη» γι' αυτό;

Θα μπορούσε όμως η αναγωγή μιας «απλής» επιδημίας σε φονική πανδημία να είναι εσκεμμένη, με στόχο να επιβληθεί το κράτος «έκτακτης ανάγκης» ενάντια στα δημοκρατικά και κοινωνικά δικαιώματα και κατακτήσεις; Πολιτικές κράτους «έκτακτης ανάγκης» έχουν αναμφίβολα επιβληθεί με αφορμή την καραντίνα. Γιατί όμως να υποθέσουμε ότι η πανδημία δεν ήταν αφορμή αλλά μια κατασκευασμένη αφορμή; Ο νεοφιλελευθερισμός έχει σταθερή πηγή έμπνευσης το «η κρίση είναι κίνδυνος και ευκαιρία». Αξιοποίησε για να επιβάλει πολιτικές κράτους «έκτακτης ανάγκης» την κρίση του 2008 – μήπως ήταν κι αυτή κατασκευασμένη; Αξιοποίησε για τον ίδιο λόγο τον «πόλεμο κατά της τρομοκρατίας» – μήπως οι τρομοκρατικές επιθέσεις στο Παρίσι και αλλού ήταν επίσης κατασκευασμένες; Όποτε έγινε πόλεμος, το αστικό κράτος επέβαλε κατάσταση «έκτακτης ανάγκης» – αυτό δεν σημαίνει ότι οι πόλεμοι ξεσπούν για να επιβληθεί κατάσταση έκτακτης ανάγκης. Αν υπάρξει μεγάλης έκτασης φυσική καταστροφή, το κράτος θα πάρει ταξικά μεροληπτικά μέτρα – αυτό δεν σημαίνει κιόλας ότι έχει σχεδιάσει τη φυσική καταστροφή με σκοπό να πάρει ταξικά μεροληπτικά μέτρα. κ.λπ. κ.λπ.

Φυσικά, δεν έχουμε καμία εμπιστοσύνη στην «ηθική» των νεοφιλελεύθερων· τους έχουμε απόλυτα ικανούς να «κατασκευάσουν» ένα γεγονός για να πετύχουν κάποιον σημαντικό σκοπό. Αυτό όμως ισχύει για «κατασκευές» που α) δεν έχουν μεγάλο και γενικευμένο κόστος για το σύστημα συνολικά, β) που είναι «υποχρεωτικές» γιατί ο στόχος έχει κρίσιμη σημασία και δεν μπορεί να επιτευχθεί διαφορετικά. Στην προκείμενη περίπτωση το (α) δεν ισχύει, όπως εξηγήσαμε στα προηγούμενα. Δεν ισχύει όμως ούτε το (β): η Αριστερά, το εργατικό κίνημα και τα κινήματα αντίστασης γενικώς είναι σε γενική υποχώρηση και αδυναμία να ορθώσουν αποτελεσματικές αντιστάσεις. Σχεδόν παντού, οι κυβερνητικές ρυθμίσεις περνούν εύκολα και «αναίμακτα» – πλην σπάνιων εξαιρέσεων. Στα καθ' ημάς, το νομοθετικό έργο της κυβέρνησης Μητσοτάκη «πήγαινε τρένο» ήδη πριν την πανδημία. Προφανώς προσαρμόστηκε στα δεδομένα της πανδημίας, αλλά ο ρυθμός επιβολής του κυβερνητικού προγράμματος δεν άλλαξε ουσιωδώς.

Εν τέλει, γιατί να μετατοπιστούμε από το ερμηνευτικό πλαίσιο «κίνδυνος και ευκαιρία» στο σκέτο «ευκαιρία», και μάλιστα κατασκευασμένη; Γιατί δεν μας αρκεί η ερμηνεία ότι μια κρίση που επήλθε ανεξάρτητα από τη θέληση του συστήματος επιφέροντας βαρύ κόστος, αξιοποιείται και ως ευκαιρία; Το ερμηνευτικό σχήμα «ευκαιρία που κατασκευάστηκε» μετατοπίζει αντικειμενικά την Αριστερά στην κατεύθυνση μεταφυσικών και ανορθολογικών θεωριών. Την καθιστά ευάλωτη στην προσβολή από τον ιό του ιδεαλιστικού υποκειμενισμού: το αντικειμενικό στοιχείο, το στοιχείο των αντιφάσεων και της κρίσης, δεν υπάρχει. Ό,τι γίνεται, οφείλεται σε συνειδητά σχέδια και «συνωμοσίες» του συστήματος.

Κι έτσι, ανεπαισθήτως, είναι για πρώτη φορά ορατός ο κίνδυνος η γενική μετατόπιση στον ανορθολογισμό να αποκτήσει «προγεφύρωμα» και μέσα στην Αριστερά. Μπορεί σε επίπεδο οργανωμένων εκφράσεων η αντίληψη αυτή να είναι οικτρά μειοψηφική, αλλά δυστυχώς δεν ισχύει το ίδιο για τον ευρύτερο «κόσμο της Αριστεράς».

Πού οφείλονται οι υπερβολές, οι αντιφάσεις και οι «αστοχίες»;

Παρ' όλα αυτά, οι υπερβολές και διογκώσεις, ακόμη και οι τερατολογίες, πολύ περισσότερο τα δύο μέτρα και δύο σταθμά, τέλος οι αντιφάσεις και οι «αστοχίες», είναι υπαρκτά και σε κοινή θέα. Δεν αφορούν ωστόσο το μέγεθος του κινδύνου, αλλά τον τρόπο και τα μέσα αντιμετώπισής του. Όλα ξεκινούν από την ιδιομορφία αυτής της κρίσης, που ξεκίνησε ως υγειονομική για να μετασχηματιστεί άμεσα σε οικονομική και στη συνέχεια να πυροδοτήσει «παράπλευρες» κρίσεις και να γίνει η συμπύκνωση πολλών κρίσεων. Για να πείσουν τον κόσμο να κλειστεί στα σπίτια του ώστε να περιοριστεί η διάρκεια του lockdown και οι εξ αυτού δραματικές οικονομικές συνέπειες, έπρεπε να φοβηθεί – εδώ έχουν τη ρίζα τους μια σειρά υπερβολές του «Μένουμε σπίτι». Για να σώσουν το κύρος των κυβερνήσεων και των αρχουσών τάξεων και να διατηρήσουν την αποτελεσματικότητα της «διακυβέρνησης», αλλά και για να περιορίσουν ή και αποφύγουν το κόστος, άμεσο και μεσο-μακροπρόσθεσμο, ουσιαστικής και με «στρατηγικά» χαρακτηριστικά ενίσχυσης του δημόσιου συστήματος υγείας, αποθέωσαν την πρόληψη της διασποράς και μετέθεσαν τις ευθύνες στους «ανεύθυνους πολίτες». Για να περιορίσουν τις απώλειες για τους καπιταλιστές και να αποφύγουν την εκτός ελέγχου αύξηση των κρατικών ελλειμμάτων και του κρατικού χρέους, βιάστηκαν για το «άνοιγμα» της οικονομίας στις αρχές καλοκαιριού και παρέβλεψαν συνειδητά ουσιώδεις προϋποθέσεις ώστε αυτό το «άνοιγμα» να μην οδηγήσει γρήγορα σε πιο επώδυνο δεύτερο κύμα πανδημίας. Κάνοντας διαρκώς ασκήσεις ισορροπίας ανάμεσα στην επιβεβλημένη αρχική δέσμευση για την «προάσπιση της υγείας του λαού» και στα πραγματικά «προτάγματα» (κέρδη, κρατικά ελλείμματα, «κυβερνησιμότητα», πολιτικές για την υγεία) και υποχρεωμένοι να αλλάζουν εμφάσεις μήνα με τον μήνα, έπεσαν σε σωρεία αντιφάσεων και προκάλεσαν τη νοημοσύνη του κόσμου. Εν τω μεταξύ, δίπλα σε όλα αυτά, η ζωή συνεχιζόταν μαζί με το business as usual της κυβερνητικής διαχείρισης, μαζί με τη διαφθορά και τη ρεμούλα και την ανάγκη να «ταϊστούν» οι «ημέτεροι» και τα κομματικά ταμεία – προσαρμοσμένα όλα στις ιδιάζουσες συνθήκες της καραντίνας.

Τίποτα το ανεξήγητο και «μεταφυσικό»: μια καπιταλιστική κρίση που πυροδοτεί και συμπυκνώνει πολλαπλές κρίσεις και μια μεγάλη αντίφαση ανάμεσα στην αναπόφευκτη υγειονομική δέσμευση και τα πραγματικά «προτάγματα» που διέπουν τις κυβερνητικές πολιτικές διαχείρισης της πανδημίας, συν οι πάγιες «έγνοιες» και πρακτικές της κυβερνητικής διαχείρισης. Και φυσικά καμία έκπληξη που η κρίση, πέρα από κίνδυνος, αξιοποιείται από το σύστημα και σαν ευκαιρία.
Μπορούμε λοιπόν -και πρέπει- μια χαρά να ερμηνεύσουμε τις κυβερνητικές πολιτικές στο πλαίσιο ενός τέτοιου ερμηνευτικού σχήματος, αριστερού και μαρξιστικού. Μπορούμε -και πρέπει- να αξιοποιήσουμε με τη σειρά μας τον κίνδυνο για το σύστημα σαν ευκαιρία για το δικό μας στρατόπεδο· να αξιοποιήσουμε τις αντιφάσεις του και τα αδιέξοδά του για να επινοήσουμε μορφές αντίστασης, να ανοίξουμε και διευρύνουμε ρωγμές. Ιστορικά, εκδοχές κράτους «έκτακτης ανάγκης» επιβάλλονται σε συγκυρίες μεγάλων κινδύνων και αστάθειας για το σύστημα και έχουν τη μορφή προληπτικής αντεπανάστασης. Είναι επικίνδυνες, αλλά συνάμα προϊόν αδυναμίας.

Δεν είναι αντίφαση η Αριστερά να αμφισβητεί την απαγόρευση των δημόσιων συναθροίσεων;

Αν όμως η πανδημία είναι υπαρκτή και όχι «κατασκευασμένη» (έστω και με την έννοια της συνειδητής αναγωγής μιας επιδημίας μικρομεσαίου βεληνεκούς σε παγκόσμια απειλή) και αν τα μαθηματικά της πανδημίας για τους ρυθμούς μεταδοτικότητας κάνουν τη λήψη περιοριστικών μέτρων απαραίτητη, δεν είναι «οπορτουνισμός» και «ανευθυνότητα» η Αριστερά να ζητάει και να παλεύει για το σπάσιμο της καραντίνας διεκδικώντας μονομερώς και καταχρηστικά το δικαίωμά της να διοργανώνει μαζικές πορείες και συναθροίσεις;

Όχι! Διότι η διαχείριση της πανδημίας δεν είναι «ουδέτερη» ούτε ανάγεται σε κάποιου είδους κοινή δέσμευση σε υγειονομικούς κανόνες· δεν είναι «κοινωνικό συμβόλαιο», αλλά ταξική πάλη![6] Αυτό σημαίνει ότι το κράτος και οι κυβερνήσεις

από τη μια, το κίνημα και η Αριστερά από την άλλη δεν μας διέπουν τα ίδια προτάγματα: Αυτοί θέλουν να περιορίσουν τις ζημίες για τους καπιταλιστές και το σύστημά τους μεταφέροντας τα βάρη και τις συνέπειες στους εργαζόμενους, τους άνεργους, τους εξαθλιωμένους· εμείς θέλουμε να περιορίσουμε τις απώλειες σε ζωές, τις οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες για τους «από κάτω», να ενισχυθεί το δημόσιο σύστημα υγείας, να οργανώσουμε την αντεπίθεση στις πολιτικές της λιτότητας κ.λπ. Δεν έχουμε τους ίδιους στόχους, επομένως δεν έχουμε ούτε τις ίδιες μεθόδους και προτάσεις για την αντιμετώπιση της πανδημίας. Δεν μας ενώνει η υποτιθέμενη κοινή ιδέα υπέρ του lockdown.7 Το κυρίαρχο lockdown είναι απόλυτα συμβατό με τα δικά τους προτάγματα· η δική μας πρόταση διαφέρει τόσο ως προς το υγειονομικό σκέλος (τη διάρθρωση των μέτρων πρόληψης) όσο και ως προς τις κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές συντεταγμένες. Τέλος, είμαστε αυτονόητα ενάντια σε κάθε προσπάθεια αξιοποίησης της πανδημίας για την επιβολή κράτους «έκτακτης ανάγκης» και μέτρων ενάντια στους «από κάτω».

Δεν είναι ασύμβατη με τη δική μας αντίληψη για τη διάρθρωση και την ένταση των μέτρων κοινωνικής αποστασιοποίησης η διεξαγωγή πορειών και συγκεντρώσεων – αρκεί να μην αδιαφορούμε για τα μέτρα αποστασιοποίησης κατά τη διοργάνωσή τους. Και αναλαμβάνουμε απολύτως δικαιολογημένα το εντελώς περιορισμένο -σε σχέση με το πατείς με πατώ σε των μέσων μαζικής μεταφοράς και των μαζικών εργασιακών χώρων- ρίσκο μετάδοσης των κινηματικών συναθροίσεων όταν η κυβέρνηση «σπάει την ανακωχή» ενόψει του πολέμου με την πανδημία προωθώντας ταξικά μεροληπτικές πολιτικές για το κεφάλαιο και μέτρα «έκτακτης ανάγκης» ενάντια στα κοινωνικά και δημοκρατικά δικαιώματα.

Η πρωτόγνωρη συνθήκη της πανδημίας επέβαλε στην κυβέρνηση (στις κυβερνήσεις γενικότερα) μια «υγειονομική» και γενικότερα κοινωνική δέσμευση από την οποία έχουμε κάθε συμφέρον να μην της επιτρέψουμε να αποδράσει. Υποχρεώθηκε, στα λόγια βεβαίως, σε μια επανιεράρχηση των αξιών: να χειροκροτήσει το δημόσιο σύστημα υγείας και τους δημόσιους υπαλλήλους την ίδια στιγμή

που εξακολουθεί να εργάζεται αόκνως υπέρ της κερδοσκοπίας του ιδιωτικού τομέα. Να αναδείξει σε κοινωνικό πρόταγμα την «υγεία του λαού» την ίδια στιγμή που την έχει γραμμένη στα παλαιότερα των υποδημάτων της. Να μιλήσει και να διαχειριστεί ένα μείζον κοινωνικό πρόβλημα που δεν έχει σχέση με τα κέρδη και τα ξόρκια στα κρατικά ελλείμματα και χρέη. Έχουμε κάθε λόγο να παρατείνουμε όχι το κυβερνητικής κοπής lockdown αλλά την κυριαρχία στον δημόσιο λόγο και αντιπαράθεση των προταγμάτων που αναφέρονται στο διάνυσμα των κοινωνικών αξιών, καταθέτοντας τις δικές μας προτάσεις και οργανώνοντας τις δικές μας διεκδικήσεις.

Σημειώσεις και παραπομπές:

1. Κατά παράδοξο τρόπο, η άποψη ότι ο κορονοϊός παρήχθη σε κρατικά εργαστήρια και «απελευθερώθηκε» σκοπίμως δεν συνδέεται με τον γεωπολιτικό ανταγωνισμό, αλλά παραπέμπει στις γνωστές θεωρίες συνωμοσίας των «ψεκασμένων» που στοχοποιούν την «παγκόσμια κυβέρνηση», τους μασόνους τους Εβραίους κ.λπ. Η ιδέα ότι μια «ανώτερη παγκόσμια αρχή» καπέλωσε τον Τραμπ, τον Χι Τζιπίνγκ, την Μέρκελ, τον Μακρόν κ.λπ. για να πετύχει στόχους που είναι δύσκολο να συλλάβει ακόμη και η πλέον καλπάζουσα φαντασία (και γι’ αυτό είναι δύσκολο και να αναφερθούν καν), είναι το ανώτατο στάδιο του ανορθολογισμού.

2. Το Στάνφορντ

3. Σε αυτό το «τεύχος» του Commune ο Ηλίας Ιωακείμογλου και ο Γιώργος Γαλανής επεξηγούν τα σχετιζόμενα με τον ρυθμό εξάπλωσης της πανδημίας χρησιμοποιώντας για εκλαϊκευτικούς λόγους ένα φυσικό ανάλογο. Βλέπε το άρθρο «Η μαθηματική περιγραφή της πανδημίας με ένα φυσικό ανάλογο».

4. Που μπροστά τους οι αντιπαραθέσεις Τραμπ – Φάουτσι κ.λπ. θα ωχριούσαν

5. Βλέπε σε αυτή την «έκδοση» του Commune τα άρθρα «Η κρίση

του νεοφιλελεύθερου σχήματος αναπαραγωγής και η νέα καπιταλιστική «κανονικότητα» του Σταύρου Τομπάζου και «’’Πολεμικός’’ καπιταλισμός και Αριστερά».

6. Βλέπε στο Commune, Δημοσθένης Παπαδάτος «Η αντιμετώπιση του Covid-19: ‘‘πόλεμος’’ ή ταξική πάλη;»

7. Βλέπε στο Commune, Γιώργου Γαλανή και Αχιλλέα Μαντέ «Οι δύο πολύ διαφορετικές εκδοχές του lockdown».

Πηγή: **commune.org.gr**